

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ОСВІТИ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ МЕДИЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ В.І. ЛИТВИНЕНКА
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

З народної криниці
(ЗБІРНИК СЦЕНАРІЇВ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ)

Ніна МИХАЙЛИЧЕНКО
вихователь гуртожитку,
спеціаліст вищої
кваліфікаційної категорії

Кременчук – 2023 рік

З народної криниці: Збірник сценаріїв виховних заходів / Укладачка: Ніна МИХАЙЛИЧЕНКО, (Кременчуцький медичний фаховий коледж імені В.І. Литвиненко, 2016 р.), [За загальною редакцією: Світлани МАЛИК; редакторка-упорядник: Людмила КОПИЧКО] – перевидання – м. Кременчук: Кременчуцький МФК імені В.І. Литвиненка, 2023 р., с.46.

Збірник містить сценарії заходів у формі годин спілкування, літературно-етнографічних вечорів. Заходи, які увійшли у збірку формують національну свідомість, прищеплюють шанобливе ставлення до народних традицій і звичаїв сприяють духовно-ціннісній орієнтації студентів у життєвому просторі.

Матеріали збірника розглянуто та рекомендовано до перевидання на засіданні ради кураторів, протокол №01 від 28.08.2023 року.

Матеріали будуть корисними для вчителів, викладачів, вихователів та здобувачів освіти.

За достовірність фактів, дат, найменувань, прізвищ, цифрових даних, за орфографічне, пунктуаційне, стилістичне оформлення відповідає автор публікації.

Матеріали друкуються за авторським варіантом.

Національне виховання студентів як фактор цілісного формування особистості

«Без коріння немає роду, а без історії – народу»

Вступ

Наша Україна – молода держава, перебуває на шляху радикальних політичних, соціальних та економічних перетворень, обравши шлях переходу від тоталітарних ідеологій до свободи й демократії, національного відродження, цивілізованої, соціально зорієнтованої економіки, побудови нового громадянського суспільства.

Суверенній Україні потрібні громадяни, які мають глибоко усвідомлену життєву позицію. Виховати таких особистостей можна за умови розвитку національної освіти, в якій система виховання та навчання ґрунтується на ідеях народної філософії, засадах української етнопедагогіки, народознавства, основах християнської релігії, наукової педагогічної думки, родинного виховання тощо.

Національне виховання – це система поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв створена впродовж віків українським народом і покликана формувати світоглядні позиції та ціннісні орієнтири молоді, яка реалізується через комплекс відповідних заходів.

Український народ має багату культуру, величезний скарб якої складається з цінностей, надбаний багатьма поколіннями. З прадавніх часів до нас ідуть життєва мудрість та настанови щодо способу життя. Вони закладаються в українських звичаях, обрядах, фольклорі.

Відродження України неможливе без пробудження національної свідомості українського народу, насамперед молоді. Зарадити справі може створення такої системи народної освіти, яка б виховала національно-свідомих громадян України.

У часи кризи людина і народ завжди оглядаються назад, до своїх витоків і ставлять собі природне запитання «А чи туди ми йшли?», «Чи заощаджували ми свої дії заповітами предків, що втілені в звичаях, традиціях?».

Нині все більше пісень українською мовою звучать на хвилях радіостанцій та музичних каналах українського телебачення. В містах і селах все частіше святкують свята у народно-фольклорному стилі.

Довгоочікуваним кроком до відродження національного минулого нашої країни став Указ Президента про відзначення Дня захисника України 1 жовтня (Указ Президента України «Про внесення змін до деяких указів

Президента України» від 28.07.2023 р. № 455/2023). Також 1 жовтня відзначають День Українського козацтва та свято Покрови Пресвятої Богородиці. Адже тільки Україна має такий феномен, як козацтво, козацьке виховання. Істина в тому, що не може бути нації, яка не знає свого коріння.

Це потрібно прищеплювати дітям із самого дня їх народження.

Наші предки залишили нам неоцінену духовну спадщину, і ми маємо її зберегти, примножити та передати наступним поколінням, що б не жалкувати потім за втраченим.

Є безліч свідчень в історії людства про втрачені духовні та культурні цінності, а з ними і народу, які вже ніколи не повернути. Це не вимірюється матеріально, це вимірюється значно вище – духовно.

Методи і форми з національного виховання в практичній роботі вихователя

Розбудова української держави, відродження української нації потребують формування та впровадження відповідної Концепції національного виховання студентської молоді, яка має стати складовою частиною системи національного виховання громадянина України.

Одним із основних напрямків національно-виховної діяльності є національно-патріотичне виховання, яке включає в себе формування національної свідомості і відповідальності за долю України, виховання любові до рідної землі, її історії.

У своїй роботі я використовую різні методи і форми роботи з національного виховання, в залежності від теми виховного заходу, змісту навчального матеріалу, індивідуальних особливостей студентів, стилю й умови роботи. Широко використовую бесіди і лекції, диспути і обговорення рефератів, години спілкування. Велику роль у національному вихованні відводжу індивідуальним бесідам: розмови про бережливе ставлення до хліба, про повагу до своїх батьків, про вшанування рідної мови, провлучність народного слова та інші. Народні прикмети залишають глибокий слід у душах молоді, прилучають до моральних цінностей народу.

Мають великий вплив на студентів і масові виховні заходи: тематичні вечори, фольклорні свята. Звичайно, підготовка масового заходу вимагає більших затрат часу як студентів, так і вихователя, проте вони згуртовують молодь, об'єднують їх в одну «сім'ю», виховують почуття відповідальності, єдності.

Рідна мова в українській родині – наймогутніший і найдавніший вихователь. Мова – це велике досягнення людства. вивчати. Якщо забувається мова – то народ, який користувався цією мовою, зникає, але не

фізично, а морально. Дуже прикро чути, коли молодь «коверкає» слова, або, що ще гірше – соромиться розмовляти своєю мовою.

Тому я намагаюся донести до студентів, що українська мова – одна з найяскравіших і милозвучніших мов світу. Від найдавніших часів наші предки залишили в мові свої глибокі сліди. У мові відбивається і пам'ять народу, бо майбутнє виростає з минулого. Нам треба вивчати, розвивати, берегти свою мову, бо без неї народ перестає бути самостійним, незалежним і багатим. З цією метою я провела ряд виховних заходів, які були спрямовані на виховання у студентів бережливого ставлення до мови та розвиток бажань вивчати і спілкуватись рідною мовою.

Особливо сподобались студентам година спілкування «Мово рідна, мово солов'їна», запам'ятався диспут «Без коріння немає роду, а без рідної мови – народу».

Важливу роль в обрядовості, віруваннях та повір'ях відігравав хліб, який супроводжував людину від народження до смерті. Хліб і досі українці називають «святим», «божим даром», «батьком», «годувальником».

«Хліб усьому голова» – кажуть в народі. Раніше хліб ніколи не купувався, його випікали круглої форми, що символізувало сонце – джерело людського життя. Коли випадково кусень хліба падав на підлогу, його піднімали і цілували – просили вибачення.

Та на жаль, в наш час, не всі молоді люди відносяться з повагою до хліба, шанують працю хліборобів, батьків. Я неодноразово бачила як студенти викидали хліб, зачерствілі пиріжки, з любов'ю спечені для них ненькою чи бабусею. На запитання «Чи знаєте ви, яка це важка праця – виростити, а потім спекти хліб?», відповідають, що – так. А на запитання «Чому тоді так зневажливо відноситеся до хліба, до праці батьків?» – знизують плечима. Можливо дійсно, це питання втратило актуальність, а можливо, потрібно більше говорити з дітьми на цю тему.

Бесіди, які я провела зі студентами: «Хліб – наше багатство», «Шануй працю своїх батьків», «Моя Земля – Земля моїх батьків» – були спрямовані на виховання у студентів шанобливого, бережливого відношення до хліба, до вшанування праці свої батьків та інших людей.

Студенти, що навчаються у медичному коледжі, більшу частину свого часу перебувають у полі зору викладачів, вихователів, які спрямовують їхню діяльність. А що ж робити з вільним часом, як його використовувати? Саме на цьому етапі життя людини виробляється індивідуальний стиль дозвілля і відпочинку, накопичується перший досвід організації вільного часу, виникає прихильність до тих чи інших занять. Більшість молоді марнує свій вільний час за «блуканням» в мережі Інтернету, захоплюється іграми, що нерідко

призводить до комп'ютерної залежності. Багато хто зі студентів полюбляє відпочивати у барах і нічних клубах. Дуже часто такий відпочинок супроводжується розпиванням спиртних напоїв та палінням. Тому я намагаюся зробити дозвілля студентів гуртожитку цікавим і змістовним.

Готуючи лекцію «Молодь і дозвілля», я ставила собі за мету розповісти студентам, як відпочивали раніше, викликати в них бажання стати кращими. Адже вечірні та нічні зібрання молоді ґрунтувалися на строгій моральності.

Запам'яталася дівчатам година спілкування: «На Андрія – дівчині надія», де вони шляхом ворожіння намагалися дізнатися про свою долю. Якщо раніше ворожіння на Андрія було таїнством і хлопці ніколи не заглядали до дівчат на вогник, то в наш час – це, насамперед, привід зібратися разом і весело провести час.

Цікаво пройшла і година спілкування «Дівоча краса – довга коса». Дівчата із захопленням ділилися народними рецептами догляду за волоссям, співали українських пісень, розповідали цікаві історії, із задоволенням фотографувалися. Єдиним побажанням було: частіше проводити такі години спілкування.

Невичерпним джерелом духовної сили та етики були для українців обряди та звичаї, пов'язані з релігійними святами. Традиційна новорічна обрядовість українців – це ціла низка зимових свят. Проте не завжди і не всюди зимові свята були однакові – в різні часи і в різних місцевостях їх відзначали по-різному. Передаючись із покоління в покоління різдвяні та новорічні пісні, звичаї, дійшли до наших днів, набувши досконаліх життєвих форм.

У грудні 2015 року я провела фольклорне новорічне свято «Ой радуйся, Земле». У проведенні вечора, було задіяно 35 студентів, всі вихователі та керівник художній С.М. Дорогокупля.

Новорічна ялинка урочисто засяяла під час театральної дії з Гоголівськими героями, традиційними колядками та щедрівками, піснями та жартами, дзвінкоголосими посівальниками.

Учасники вечора вміло відтворили цілісну етнологічну картину святкування ланцюжка веселих і дзвінких зимових свят, допомогли досягнути багатство й самобутність українського етносу.

Висновок

Отже, народні традиції виховання мають глибоке коріння і відбиваються в тому позитивному досвіді, що накопичений людством за тисячоліття.

Звичаї, свята, обряди, ідеали народу мають у своїй основі найбільш правильні уявлення про людину і спосіб її життя.

Звертання до традицій зовсім не означає нехтуванням сьогодення. Тільки осмисливши минуле, пізнавши витoki своєї культури та історії можна й чіткіше зрозуміти сьогодення і уявити майбутнє.

Духовне відродження неможливе без повернення до першоджерел життя народу. Воно передбачає формування почуття національної самосвідомості, як неодмінної умови виховання справжнього патріотизму і гордості за свою землю, свій народ, свою історію.

Тому у вихованні молоді потрібно спиратися на народні традиції, обряди, звичаї, вироблені віками норми поведінки, психологічні та моральні якості українця, спонукати студентів до свідомого регулювання своєї поведінки, що відповідала б народному духу і українській ментальності.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Дудар О. В. Залучення національних традицій до сучасної системи виховання / О. В. Дудар // Класний керівник. – 2012. – № 1/2. – С. 22-23.
2. Бех І. Патріотичне виховання дітей та молоді / І. Бех, К. Чорна // Позашкілля. – 2011. – № 10. – С. 9-16.
3. Бех І. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Бех, К. Чорна // Світ виховання. – 2007. – № 1. – С. 23-34.
4. Зелюк В.В. Формування патріотизму, свідомої громадянської позиції та зміцнення моральності учнівської молоді: досвід і проблеми / В. В. Зелюк // ПостМетодика. – 2009. – № 4. – С. 57-59.
5. Ігнатієва А.В. Національні символи України: (усний журнал) / А. В. Ігнатієва // Виховна робота в школі. – 2012. – № 2. – С. 39-42.

Сім'я та родинна обрядовість українців

Мета: формувати ціннісні уявлення про сім'ю, почуття духовної єдності поколінь. Стимулювати появу інтересу у студентів до історії свого роду, сім'ї. Виховувати любов і повагу до батьків, рідної землі.

Форма проведення заходу: літературно-етнографічний вечір.

Обладнання: українські рушники, осінні квіти, ваза із квітами, кетягами калини.

Місце проведення: актовий зал гуртожитку.

Вступне слово вихователя. Сім'я – ось та пристань і гавань, звідки ми виходимо у широкий світ ім'я якому життя. Прекрасно коли в сім'ї панують злагода, взаєморозуміння, повага.

Родина, сім'я – це найдорожче для кожної людини. У сім'ї діти вчаться добру, вчаться шанувати свій рід, свою землю, берегти пам'ять свого роду. Мамина пісня, батьківська хата, бабусина вишиванка, дідусева казка – все це наша родословна пам'ять, наші символи, наша історія. Сім'я – це практична школа духовності.

Сім'я, родина, рід –

Які слова святі.

Вони потрібні кожному в житті.

Якщо зміцніє хоч одна родина –

Міцніша стане наша Україна.

(Пісня «Зелене жито, зелене»)

Ведучий. Доброго дня любі друзі! Ми радо вітаємо Вас у цьому залі.

Ведучий. Як це чудово, що тут зібралися однією чудовою, дружною родиною на літературно-етнографічний вечір «Сім'я та родинна обрядовість Українців».

Ведучий. Як гарно і вірно сказано: «Немає України без калини, немає України без рушників, немає пісні української без солов'я». Дійсно так, бо це одвічні наші символи, наші обереги.

Ведучий. Сьогодні ми повинні знати і думати про свої корені, про те, без чого не мислить життя жоден народ: материнські пісні, рідну мову, традиції та звичаї українського народу.

Ведучий. В усіх народів світу існує повір'я, що той, хто забув звичаї своїх батьків, карається людьми і Богом. Він блукає по світі, як блудний син, і ніде не може знайти собі притулку та пристановища, бо він загублений для свого народу.

Ведучий. Горює тому, хто цурається своєї рідної мови, не шанує батька й неньку, забуває стежину, що веде до рідної хати.

(Пісня «Хата моя, біла хата»)

Ведучий. Щаслива, радісна й хвилююча мить – народження дитини.

Ведучий. За давнім українським звичаєм бабка-повитуха не тільки допомагала породіллі, а й виконувала різноманітні функції ритуального характеру.

Ведучий. Для того, щоб полегшити роди, бабка-повитуха відкривала всі двері, замки, розв'язувала вузли. Немовля приймала на вишиті рушники.

Цікаво, що для хлопчиків вишивалися свої візерунки, а для дівчаток – свої.

Ведучий. Далі наступав обряд «зливок» – очищення водою породіллі. Обливаючи руки і лице водою, взятої з криниці до схід сонця, повитуха промовляє заклинання: «Вода – водиця, водиця Уляниця, ти очищаєш гори, каміння, луги і береги. Облий, очисти душу (називається ім'я породіллі) од всякого скудства, паскудства, всякої напасті».

Ведучий. За цим обрядом наступала черга обряду відвідання породіллі і святкування родин. Цікаво, що чоловіки у ньому участі не брали.

Ведучий. Жінки приносили на родини горщики каші з молоком, або цю кашу готувала бабка-повитуха як головну страву ритуального банкету на честь духів – заступників жінки і новонародженого.

Ведучий. Горщечок із кашею прикрашали «квіткою» – букетиком з пшеничних колосків і кетяга калини, наприкінці свята цей горщечок розбивали.

Ведучий. З часом повивальна бабка перерізала пуповину. Хлопчику на сокирі чи книжці, щоб був розумним та працьовитим. Дівчинці – на гребені, щоб стала доброю господинею.

Ведучий. Коли дитину вкладали у колиску, в головах викладали хліб – знак життя – та ніж на охорону від злих сил. І так на протязі шести місяців.

Ведучий. І, звичайно, жодне присипання дитини не обходилося без ніжної коліскової пісні, в якій переплелися радощі і смутки, втрати та сподівання матері.

Ведучий. Коліскова – то безкінечна пісня. Допоки людство, допоки життя на землі, – і вона живе ,живлюща і сильна. Із покоління у покоління вона передається як пам'ять. Вона легко і вільно мовби обіймає час, простір. Тому і присвячується найріднішій людині – матері,тому і звучить з її вуст.

(Пісня «Коліскова»)

Ведучий. Мабуть, кожен із присутніх в цьому залі, знає, або ж бачив, як відбувається обряд хрестин в наш час. А чи цікавилися Ви, шановні гості, як проходив обряд хрестин тоді, коли немовлята спали у «люльках», а жінки носили українські вишиті сорочки?

Ведучий. То ж послушайте. Хрестини намагались зробити в день народження, оскільки до цього, за звичаєм, матері не можна було годувати дитину.

Головними дійовими особами обряду є кум і кума. На Україні відомі дві форми кумівства: одна пара і кілька (до 20).

Ведучий. Звичай також вимагав, щоб хрещені батьки обирались не із родичів, крім того, брали за кумів лише тих, хто мав дітей. Усіх кумів вважали членами родини, вони повинні були опікуватись дитиною не менше за рідних.

Ведучий. Приходили куми на хрестини із «крижмом» – шматком білого полотна, яким під час обряду покривали дитину, а потім робили пелюшки, і обов'язково приносили хліб.

Ведучий. Значна роль у цьому обряді відводилась бабі – повитусі. Перш ніж нести дитину до церкви, баба – повитуха купала немовля, загортала в сорочку, клала на вивернутий кожух, а потім передавала кумові, який разом із кумою ніс дитину до церкви.

Батьку, як і матері, під час хрестин, заборонялося заходити до церкви.

Ведучий. Після церковного обряду відбувався обід, який у народі звали «кашею». Гості смакували обрядовим хлібом та кашею з медом, що подавалася у горщику, який потім розбивали об підлогу або стіл.

Ведучий. Потім бажали щастя і здоров'я новонародженому, а не допиті чарки виплескували на стелю зі словами:

Ой рости, рости, Іванку,
З вечора та й до ранку.
Силоньки набирайся, розуму научайся,
Слухай батька й неньку
Буде тобі любенько.

Ведучий. На прощання кожному з гостей баба – повитуха дарувала «квітку» зі словами: «Даю вам квітку, щоб наша дитина цвіла як квітка», інколи замість «квітки» дарували варені яблука й груші.

Ведучий. До родинних обрядів належить і старовинний звичай пострижин. Інколи пострижини робили відразу по хрестинах, але найчастіше – на перший чи другий рік життя дитини.

Ведучий. Щоб дитина жила в багатстві й достатку її садовили на вивернутий назовні вовною кожух. Найчастіше пострижини здійснював хрещений батько, рідше баба – повитуха чи матір.

Ведучий. Хрещений батько садовив дитину на кожух і ножицями зрізував пучки дитячого волосся навхрест: над чолом, потилицею та з обох боків над вухами.

Ведучий. Зістрижене волосся кидали на воду: «Щоб дитина росла», спалювали: «Хай іде за димом, щоб дитина горя не знала», закопувати під деревом. Якщо це волосся з голови хлопчика, то під грушку: «Щоб був кучерявим», а якщо з голови дівчинки – під вербу: «Щоб коси росли довгими і гарними, як у верби».

Ведучий. Минає час, діти виростають, закохуються. Серед законів природи є головний закон – закон продовження роду. Коли парубок та дівчина, половинки одного цілого, знаходять один одного.

Ведучий. Ось тоді прилітають лелеки, виростає у зимовому саду капуста, відкривається магазин, де продають молодших братів та сестричок.

Ведучий. Саме тоді будинок наповнюється дитячим сміхом, іграшками та радістю. Але перед цим у кожної людини настає момент вибору своєї половини.

(Лунає весела українська музика, на сцену виходять парубки в українському вбранні. Вони розігрують сценку з «Кайдашевої сім'ї»)

1-й парубок: Карпе, а ти кого сватати будеш?

2-й парубок: Посватаю кого трапиться. Це ж не корова, а жінка!

3-й парубок: Сватай Палажку. Кращої від Палажки немає на усе село.

2-й парубок: То сватай сам, коли тобі так треба.

3-й парубок: А у Палажки брови як шнурок. Моргне, ніби вогнем сипне: одна брова варта вола, а другій і ціни немає. А що вже гарна, наче, намальована.

2-й парубок: А тобі що, очі повилазили: у Палажки очі витрішкуваті, як у жаби, а стан кривий, наче в баби.

1-й парубок: То сватай Хіврю. Вона доладна, наче писанка.

2-й парубок: І вже доладна! Ходить так легенько, наче в ступі горох товче, а як говорить, то носом свистить і гундосить!

1-й парубок: То сватай Віддю! Чим же вона тобі не до вподоби? Говорить тонесенько, мов сопілка грає, а тиха наче ягничка.

2-й парубок: Тиха, як теличка і така безмозга! А я люблю, щоб дівчина була трохи бриклива, щоб мала серце з перцем.

3-й парубок: О, то бери Химку. Ця як брикне, то й перекинешся, аж кісток не збереш.

2-й парубок: Та в Химки очі як в сови, а своїм кирпатим носом вона чує, як у небі млинці печуть, а ноги криві, та як ходить такі викрутаси виробляє.

1-й парубок: То сватай Олену. Вона кругла, як цибулька, повновидна, як повний місяць, а сама дівка здорова, наче тур. Як іде то під нею аж земля стугонить.

2-й парубок: Ото була б гарна дружина! Мордою хоч пацюків бий, сама товста, як бочка, а шия, хоч ярмо надягай.

3-й парубок: Ну то сватай Одарку! Ця тонесенька, мов очеретинка, гнучка станом, як тополя, з личка хоч води напийся, а сама красна, наче вишенька у саду.

2-й парубок: Вже й знайшов красуню: та в неї лице, як тріска, стан, наче копистка, а сама як дошка, а як йде, то кістки торохтять!

1-й парубок: Але ж ти вередливий! То сватай Устину.

2-й парубок: Чи ти здурів? Устина як гляне у вікно, то на це вікно три дні собаки брешуть, а на виду в неї наче сам чорт горох молотив.

3-й парубок: А ось коли я буду вибирати собі дружину, то візьму гарну, як квіточка, червону, як калина в лузі, а тиху, як літечко.

2-й парубок: А мені аби була роботяща та проворна, та щоб трохи куслива, мухи в Спасівку, та щоб серце було з перцем.

1-й парубок: Годі базікати, пішли краще до праці, а то жодна дівчина на нас не гляне.

(Знову лунає весела музика, парубки йдуть)

Ведучий. Так, в усі часи дівчата любили працьовитих хлопців. Та щоб вони там не говорили, останнє слово завжди залишається за дівчиною. Адже для того, щоб дізнатися, чи віддасть кохана йому своє серце, парубок засилав сватів до дівчини.

Ведучий. Зараз сватами називають батьків молодого та молодої. А раніше – наречений обирав собі старостів, один з яких був старший, а другий – молодший.

Ведучий. Старости з хлібом йшли до батьків дівчини і вели переговори про весілля. Переговори обрамлялися поетичними примовками та веселими жартами.

Ведучий. Після того, як досягалася згода, старости з батьками обмінювалися хлібами, батько благословляв дочку, а вона подавала рушники і хустку нареченому. Старости перев'язували один одного рушниками через праве плече під ліву руку, дякуючи батькам нареченої і самій дівчині за вміння шити – прясти.

Ведучий. Але інколи так траплялося, що молодий отримував не хустку, а гарбуза. Або як тоді любили говорити – «облизав макогін». Через те і старостів засилали лише пізно ввечері, щоб ніхто нічого не взнав про сватання, якщо буде відмова.

Ведучий. Після сватання відбувалися оглядини, або заручини. Молоді сідали за столом на покуті, куди їх заводив староста, тримаючи середину

рушника, кінці якого знаходяться в руках молодих. Батьки благословляли дітей.

Ведучий. Після заручин наречений влаштовував останню парубоцьку гулянку, а наречена «дівич-вечір», на якому прощалася зі своїми подругами.

Ведучий. Велике значення мав обряд випікання весільного короваю. Адже по зовнішньому вигляду короваю, можна було взнати про те, як складеться подружнє життя молодих.

Гарний коровай – гарний шлюб;
тріснутий – до розлучення;
викривлений – зла доля.

Ведучий. Випікали коровай перед весіллям, у п'ятницю, в хаті нареченого. Пекли його літні жінки, кожна з яких приносила із собою трохи борошна. Сміялися, жартували і, звичайно, співали:

Засвіти, Боже, із раю
Нашому короваю,
Щоб було виднесенько,
Краями дрібнесенько.

Ведучий. А в цей час дівчата сходилися на останню вечірку «Дівич-вечір», до хати «молодої». Наречена прощалася з подругами, слухала веселі і жалібні пісні, сумувала за дівуванням. Молодій співати в цей вечір не дозволялося.

Ведучий. Але що ж то за молода, без весільного вінка? На «Дівич-вечері» дружки плели весільний вінок для молодої, випрошуючи у батьків благословення.

В долину, дівчина, в долину
По червону калину,
По хрещатий барвінок, –
Молодій на вінок...
Благослови, Боже,
І отець, і мати, –
Будемо вінок зачинати!

Ведучий. Молода просить дружок звити весільний вінок з барвінку, адже зелений барвінок – символ тривалого і палкого кохання.

(Українська народна пісня «Засмутилась вишня в затінку...»)

Ведучий. Дівоча коса. Руса коса до пояса. Викупана в любистку, м'яті, старанно заплетена, прикрашена стрічками та вінком – це перш за все дівоча краса. Скільки в неї було вкладено спочатку материнських турбот, а потім і дівочих...

Ведучий. Коса – це не тільки дівоча краса. Вислів «наруга над косою»

стосувався дівочої цнотливості. Легковажна дівчина згідно за традицією, втрачала право носити косу. За давнім звичаєм, збезчещеній дівчині прилюдно відтинали косу, покривали голову чорною хусткою, звідси й назва «покритка». А на Бойківщині покритку навіть били шнурками, змоченими соляній в ропі. На Слобожанщині – обмазували хату й ворота дьогтем.

Ведучий. Українські дівчата, як і дівчата всіх інших слов'янських народів, завжди ходили з непокритою головою – ознака дівочої честі. Заміжня ж жінка завжди ходила з покритою головою, бо «ходити простоволосою» або «світити волоссям», колись вважалося непристойністю. Жінки в Україні не мали ніяких особливих зачісок. Вони звичайно закручували волосся у вузли і накривали голову очіпком.

Ведучий. Тепер я розумію, чому так поетично оспівана дівоча коса у весільному обряді. Адже після весілля молодиця ніколи не зможе любитися своїми косами на людях. Прощання з косою – це, власне, прощання з дівуванням.

(Сценка «Розплітання коси».

Лунає українська музика)

(На сцену виходить батько, мати, молода, дружки)

Мати. Спасибі вам, дівчата, за честь, що прийшли моїй дитині косу розплітати.

Молода. *(Кланяється батькам).* Спасибі вам, тато й мамо, за те, що мене ростили й добра навчали. А тепер благословіть косу розплести.

Батьки. Благословляємо тебе, доню, щастям, здоров'ям, доброю долею.

Дружка до матері.

Стільця, матінко, стільця,

Золотого крісельця,

Ще й нового кожуха,

Нехай сяде молода.

Усе виконується, спочатку батьки, а потім дівчата розплітають косу. Мати чеше косу.

(Дівчата співають пісню «Половіє жито поміж осокою»)

Ведучий. Не можливо уявити жодного родинного обряду без українського вишитого рушника.

Ведучий. Рушник! Український рушник, оздоблений квітками, зірками, птахами. Скільки він промовляє серцю кожного із нас.

Ведучий. Я знаю, що рушник і нині символізує чистоту почуттів, глибину безмежної любові до дітей, батька, матері, коханого.

Ведучий. Від сивої давнини і до наших днів, у радості і в горі, рушник

невід'ємна частина нашого побуту, його можна порівняти з піснею. Без рушника, як і без пісні неможливе народження, одруження, зустріч гостей.

(Пісня «Пісня про рушник», муз. Майбороди, вірші Малишка)

Вихователь. Спасибі вам, люди добрі, за вашу щирість, за участь у нашому вечорі. Сподіваємося, що ви завжди поспішатимете до рідного дому, до своєї родини, до вишитих рушників.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Єрохіна І. Традиційне родинне виховання в українській сім'ї// Рідна школа, 1998– № 7-8, С. 31
2. Українознавство: Посібник /Уклад.: В. Я. Мацюк, В. Г. Пугач. – К.: Зодіак – ЕКО, 1994. – 399 с.
1. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. – Львів, 1996. – 238 с.
2. Костів В. Народно-педагогічні ідеї минулого у формуванні сучасного сім'янина. – Івано-Франківськ, 1996. – 196 с.
3. Стельмахович М. Українська народна педагогіка. – К.: ІЗМН, 1997. – 232 с.
4. Традиції виховання у світовій народній педагогіці / За ред. П. Ігнатенка. – У 2-х ч. – К.-Рівне, 1995. – Ч. 1. – 236 с.; Ч. 2. – 223 с.
5. Воропай О. Звичаї нашого народу. – К.: «Оберіг», – 1993
6. Сапіга В.К. Українські народні свята та звичаї. – К.: Т-во «Знання України», 1993.
7. Радущинська О. Намисто грудневих свят/ Олена Радущинська // Жінка – 2011, №11. – с.7.
8. Войтович В. Українська міфологія. – К.: Либідь, 2005. – с. 664.

На Андрія – дівчині надія

Мета: викликати у студентів інтерес до традицій українського народу, бажання оволодіти знаннями про його звичаї. Виховувати любов та повагу до минулого свого народу, прагнення втілювати в своє життя мудрі народні звичаї.

Форма проведення заходу: година спілкування.

Обладнання: святково прибрана актовa зала гуртожитку, прикрашена вишитими рушниками, квітами.

Місце проведення: актовa зала гуртожитку.

Вступне слово вихователя. Доброго вечора, дівчата. Мені дуж приємно, що ви знайшли час і завітали до нас на свята. Сьогодні ми прилучимося до таїнства чарівної народної магії. А чи знаєте ви, яке свято ми сьогодні святкуємо? Так, день святого Андрія. Може хтось, знає чим прославився св. Андрій?

Вед.: День святого Андрія Первозванного припадає на 13 грудня. Стародавня легенда каже, що апостол Андрій Первозванний проповідував християнство в самому Царгороді, на узбережжях Чорного моря та в околицях нашої столиці – Києва. У староукраїнському літописі, що датується 13 століттям, знаходимо такий переказ:

«Андрій навчався у Синопі. Коли прийшов до Корсуня, побачив, що з Корсуня близько до Дніпровського гирла. І пішов у Дніпрове гирло. Відтіль поплив угору Дніпром і став під горами на його березі. Вставши вранці, сказав до учнів, що були з ним: «Чи бачите ці гори? На цих горах засяє ласка Божа і буде великий город, і, Бог збудує багато церков». І, вийшовши на ці гори, поблагословив їх і поставив хрест, і, помолившись Богові, зійшов із цієї гори, де опісля був Київ. І поплив угору Дніпром».

Вихователь: Хоч Андрій Первозванний – християнський святий, але в народній традиції, звичаї і обряди в день цього святого мають стародавній, дохристиянський характер: угадування майбутньої долі, ритуальне кусання «калити».

- *Дівчата, а чи знаєте ви, який вигляд має калита?*

Розповідає дівчина 1.

В різних місцевостях Калита має свій вигляд, але всюди була схожа на Сонце: чи це був тонкий корж, прикрашений звивистими лініями, як промінчики у Сонця, чи мала вигляд великого бублика. Калиту місили на непочатій воді, на розкачане тісто клали третій мак з медом чи пісною начинкою. Усе це скручували в трубку і робили великий бублик. Дожидали

заходу Сонця, і, як воно сідало, вішали Калиту на вікно, символізуючи Сонце.

Розповідає дівчина 2.

З Калитою на вечорницях проводилася цікава гра: одного з хлопців (найчастіше на ймення Андрій), вибирали охоронцем Комети, яку клали на стіл чи підвішували по центрі хати. Йому вручали квача з сажею. Це був пан Калитинський. Інші хлопці по черзі сідали на кочергу чи палицю і намагалися відкусити шматок Калити і не засміятися. Це був пан Коцюбинський. Коли хтось із гравців засміється, відмиватися йому від сажі ще й платити викуп. Може, саме тому цей калач називається Калитою, що дозволяв збирати гроші на музики.

Вихователь:

- *А чи знає хто, чому Андріївські вечорниці називали «сумними»?*

Розповідає дівчина 3.

Андріївські вечорниці були «сумними», бо з 28 листопада починався Пилипівський піст, що тривав аж до Різдва. Тому протягом 40 днів не дозволяли весіль та гучних вечорниць з музиками. Починаючи від Катерини і Андрія і аж до Водохрещі люди займалися ворожбою, що мала захистити від злих сил, благословити на багатство і добробут, допомагала дізнатися про майбутнє.

Вихователь: Бачу, що всі присутні стомилися слухати. Тож пропоную всім бажаючим випробувати свою долю. Чи принесли ви свої каблучки? Кладіть їх у решето з зерном, я гарно все перемішаю, а потім кожна з вас по черзі візьме жменю зерна і побачить, що їй судилося.

Дівчата ворожать на каблучках

Вихователь: А тепер роздивляємося: біжутерія – буде бідний хлопець, але з гарної родини, перстень з каменем – багатій, золота каблучка – і багатій, і поважний. Якщо попала своя каблучка, то в новому році здійсниться задумане бажання. А якщо нічого, окрім зерна немає, то в новому році нічого у вашому житті не зміниться.

- *А чи знаєте ви, чому раніше, збираючись ворожити, дівчата цілий день постилися, очищаючи себе (відповідають)*

- *Так, наші предки вірили в велику і чудодійну силу слова. Слово, належно своєчасно сказане, може приносити добро, або, навпаки, сильно зашкоди. А ми, жінки, ніде правди діти, любимо «язиками поплескати». «Скажи слово, а нещастя готово».*

- *А які приказки про слово знаєте ви, дівчата (називають «Слово не горобець – вилетить не ввіймаєш», «Гостре словечко – коле сердечко», «Язиком плескати – вогорів наживати» та інші).*

• *Я бачу перед вами лежить квасоля. Тільки не розумію, що з нею робити.*

Дівчина 1. Квасоля допоможе дізнатися, чи здійсниться ваше найзаповітніше бажання у наступному році. Отож, візьміть жменьку квасолі, повторіть про себе заповітне бажання, а потім її у мисочку та добре перемішайте. А тепер вибирайте по квасоліні, промовляючи «збудеться», «не збудеться». *(дівчата ворожать)*

Вихователь: Дівчата, а чи ворожили ви на свого судженого?

Розповіді дівчат

Вихователь: Так, віриш чи не віриш, а все одно ворожиш, особливо коли тобі 15 – 20 років і найголовніше питання у тебе: «Любить чи не любить?». І чого ж та любов неодмінно пов'язана з сумнівами і потребує неодмінного з'ясування істини – зараз, негайно, сьогодні?

Дівчата, а хто з вас цікавився у своїх бабусь, як ворожили раніше?

Розповідає дівчина 2.

Моя бабуся розповідала, що раніше гадали на яйцях: брали свіже яйце, проколювали його з обох сторін та, тримаючи гострим кінцем донизу, випускали білок у стакан з водою. Через пів години роздивлялися: якщо видно башти чи високі будинки, то дівчина буде жити багато, якщо низькі будівлі або трава, то бідуватиме.

Дівчата гадають на яйцях.

Розповідає дівчина 3.

А моя бабуся ворожила на балабухах.

Балабухи готують на непочатій воді, а якщо дівчина не встигла набрати вдосвіта води, то вона повинна була принести її в роті. На цій воді змішують тісто на дріжджах, окрім них та солі нічого не кладуть. Кожна дівчина ліпить і пече свій балабух сама. Потім їх натирають салом і викладають на лаву, запам'ятовуючи де чий. Після цього до хати запускають собаку чи кішку. Чий балабух вона з'їсть, та дівчина в наступному році вийде заміж, якщо ж собака скинув ваш балабух, то це погана прикмета. Якщо дівчина так ворожить сама, то вона повинна спекти 9 балабухів, а один із них помітити.

Вихователь: Ну що, заморилися сидіти? Тоді давайте поворожимо з чоботями: роззувайте ліву ногу і кидайте своє взуття на середину. Попросимо господарів не глядячи брати взуття з підлоги і ставити одне коло одного аж до порогу. Якої дівчини черевик буде на порозі, та в цьому році вийде заміж.

Дівчата кидають своє взуття.

Вихователь: На чому тільки не передбачали в стародавні часи своє майбутнє: на курці ворожили, на ключах, на голубах, на гребіні. Цікавий спосіб ворожіння на цибулі. Якщо ви хочете дізнатися ім'я свого судженого,

то візьміть кілька цибулин, на кожній напишіть ім'я хлопця і помістіть цибулину у воду. Яка цибулина першою проросте, від того й чекати запрошення заміж. Імена мають бути реальних людей, звісно, за бажанням можете посадити цибулину з написом «таємничий незнайомець». Хто знає, а раптом ви ще не познайомились з майбутнім чоловіком. До речі, були ворожіння і для хлопців: у миску з водою кидали свій перстень, задумували бажання. Якщо дістануть перстень зубами – бажання здійсняться.

- *Може ще хтось хоче розповісти, як ворожать у них вдома? Просимо.*

Розповідає дівчина 4.

Багато видів ворожби зв'язано з водою. Наприклад, скручують нитки та опускають їх у воду. Якщо вони будуть крутитися у воді, то це передвіщає добре життя, а якщо залишаться в тому вигляді, що й були – то погане. Є бажачі спробувати?

Дівчата ворожать на воді

Вихователь: Вірити, чи не вірити – справа кожного. Але як хочеться заглянути в своє майбутнє, хоч “одних очом” глянути на свого майбутнього чоловіка. Допоможуть вам в цьому, дівчата, сни. Адже сни на Андрія – віщі.

Спати лягайте не там, де завжди, або хоча б лягайте в цю ніч ногами туди, куди завжди лягаєте головою. Під ліжко поставте на ніч миску з водою, через неї покладіть «місточок». Лягаючи спати, прокажіть таке промовляння:

...Степан – жених, а я – невіста (3 р.)

Дай Боже, щоб в ніч на Андрія

На новому місці

Приснився жених мій мені, невісті!

Переїди, Степане, річку через місточок,

Візьми мене до шлюбу в новий рочок!

Ти, річко, не пінися!

Ти, Степане, мені приснився!

Добраніч!

На цьому ми завершуємо нашу зустріч, бо час вже пізній. До побачення. До зустрічі у наступному році.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Вечір на Андрія // Позакласний час – 2009. № 21-23. – с. 126-128.
2. Дудар О.В. Залучення національних традицій до сучасної системи виховання / О.В. Дудар // Класний керівник. – 2012. – № 1/2. – с. 22-23.
3. Воропай О. Звичаї нашого народу. – К.: «Оберіг», – 1993.

4. Курочкін О.В. Новорічні свята українців: традиції і сучасність. – К.: «Оберіг», 1978. – 96с.
5. Сосенко К. Різдво – Коляда і Щедрий вечір. – К.: «Українська письменниця», 1994 – 121 с.
6. Шлюб і шлюбні звичаї // Українське народознавство. – Львів, 1994 – с.204-207.
7. Матушенко В.Б. Аналіз сучасного стану української весільної обрядовості / В.Б. Матушенко // Культура і сучасність – 2010 – № 1 – с. 49-32.
8. Сапіга В.К. Українські народні свята та звичаї. – К.: Т-во «Знання України», 1993.
9. Радущинська О. Намисто грудневих свят/ Олена Радущинська // Жінка – 2011, №11. – с.7.
10. Войтович В. Українська міфологія. – К.: Либідь, 2005. – с. 664.

Руса коса – дівоча краса

Мета: вчити бути охайними, працьовитими, добропорядними, сприяти вихованню пошани до дівчини, жінки як берегині роду, виховувати почуття дівочої честі і гідності. Відроджувати призабуті звичаї українського народу.

Форма проведення заходу: година спілкування.

Обладнання: святково прибрана актова зала гуртожитку, прикрашена вишитими рушниками, квітами.

Місце проведення: актова зала гуртожитку.

Вступне слово вихователя. Коса – одна з головних ознак українок. З давніх-давен вважалося, що дівоча коса служить для накопичення життєвої сили, необхідної для здоров'я і духовного розвитку. Уважне ставлення до своєї коси – означало турботу про себе і свою силу, бо якщо на голові безлад, то і в голові скоріш за все також. Коса нагадує візерунок «безкінечник» – символ зв'язку минулого й майбутнього. Наші прабабусі вірили, що заплетене у косу волосся «заплутує» недобрі думки оточуючих, тож дівчину з косою неможливо зурочити. Довге густе волосся завжди було ознакою дівочої вроди, а охайно заплетена коса – символом цнотливості, незайманості та дівування.

Студент 1. Руса коса до пояса – ідеал дівочої краси. Що довша коса, то краще. Уквітчана, купана в любистку і м'яті. Із давніх-давен вважалося, що якщо дівчина вміла стежити за своїм волоссям, то в майбутньому з неї буде гарна господиня. Тому-то ще з малого віку матері вчили своїх доньок приділяти велику увагу волосю. Та й приємно ж споглядати за такою красою. Не дарма до наших днів дійшло безліч прислів'їв і приказок про красу волосся і його силу.

А чи знаєте ви, дівчатка, приказки про косу? (дівчата називають)

- ✓ Дівчина з косою, як трава з росю.
- ✓ Нема коси – нема краси.
- ✓ Дівка без коси – щокінь без гриви.
- ✓ Утоплюсь у косі – утоплюсь у красі.
- ✓ Де дівка з косою, там хлопці юрбою.
- ✓ Подивись на косу, а подумай про господиню.
- ✓ Не вари борщу, поки не заплетеш косу.
- ✓ Красна дівчина косами, а солдат орденами.
- ✓ Руса коса – дівоча краса.

Студент 2. Кожен з нас хотів би мати пишне, шовковисте, блискуче й здорове волосся. Але, на жаль, не до всіх природа була настільки великодушна і не всіх нагородила цією «розкішною». З давніх часів люди

вважали гарне волосся символом багатства і благополуччя їх володаря. Здавна волоссю надавався магічний сенс. *А які повір'я, пов'язані з волоссям, існували у слов'ян?*

Студент 3. Перший локон, зрізаний у первістка, служив оберегом для всієї родини на випадок смертельної хвороби. Його зберігали все життя. А якщо в будинок приходила біда, прядку волосся клали в полотняний мішечок і надягали на шию хворому.

1. У волоссі криється сила людини. В давнину це добре розуміли. Тому вагітні до самого народження малюка не стриглися, щоб випадково не нашкодити незміцнілій душі маленького чоловічка. І сьогодні багато вагітних не фарбують волосся і не стрижуть.

2. Довге волосся завжди носили зібраними. Розпущене волосся сприймалися як розбещеність самої людини. Жінка з розпущеним волоссям вважалася відьмою або занепалою.

3. Розчісування волосся – це особливе таїнство. Довірити цей процес можна тільки найближчим і рідним. Адже будь-який дотик до волосся – це дотик до космічної енергії людини.

4. Сиве волосся близької по крові людини носили на грудях як ладанку, що оберігала від прикrostей і давала мудрість.

5. Насильницьке обрізання волосся сприймалося як приниження і безчестя. Обрізали коси за втрату невинності поза шлюбом, при постригу в черниці, з помсти.

6. Коса зі стрічкою по всій довжині – знак того, що дівчина на виданні..

Студент 1. *А чи знаєте ви сучасні забобони та прикмети про волосся?*

Збереглося чимало повір'їв, пов'язаних з волоссям. Багато хто з нас неусвідомлено слідує цим прикметам і дотримується певних ритуалів.

1. Обрізати волосся – обрізати свою пам'ять. Тому не можна стригтися перед іспитами. А після сильного життєвого потрясіння, навпаки, потрібно змінити імідж кардинально, обрізати волосся, щоб забути все погане.

2. Можна розчісуватися тільки своїм гребінцем. У чужій щітці – чужі біди і турботи.

3. Не можна обрізати волосся чоловікові або дружині. Це призведе до сварок в сім'ї.

4. Не можна самому собі обрізати волосся: можна обрізати своє щастя.

5. Зістрижене волосся не можна викидати – буде голова боліти.

6. Щоб волосся швидше росло, його потрібно стригти на молодий місяць.

7. Немовлят до року не стрижуть, бо обрізаючи волосся можна вкоротити пам'ять.

Студент 2. Збираючись на прогулянку, побачення або роботу, ми витрачаємо багато часу на нашу зачіску. При цьому використовуємо безліч всіляких лаків, гелів, мусів і, звичайно ж, користуємося таким незамінним для нас приладом – феном. Через усе це волосся втрачає свою красу і шовковистість, починає випадати й ламатися.

Вихователь. Скажіть, будь-ласка, як ви доглядаєте за своїм волоссям, щоб воно виглядало красивим? (*дівчата розповідають.*)

Вихователь. Молодці, а я раджу вам скористатися ось цими порадами.

Яким би не було волосся – перше правило для їх краси та здоров'я.

- ✓ Мийте волосся тільки розбавленим шампунем, цього достатньо щоб вимити волосся і до того ж воно не буде пересихати.
- ✓ У вимиту шкіру голови корисно втирати хвилини на 20 сік огірка (для краси волосся), моркви, капусти (при жирній шкірі), цибулі (для укріплення волосся).
- ✓ Полощіть волосся у підкисленому оцтом наварі трав.
- ✓ Якщо хочете, щоб волосся мало гарний блиск, сушіть його тканиною із натурального шовку.
- ✓ Кожного дня розчісуйте волосся по всім напрямкам масажною щіткою не менше 200 разів.

Вихователь. Дівчата, я бачу ви стомилися слухати. То ж давайте поспіваємо.

(Пісня «Ой у вишневому саду»)

Вихователь. Дівчатка, які ви знаєте рецепти догляду за волоссям?

Студенти. Так.

Студентка 1. Ось кілька рецептів для зміцнення волосся залежно від їхнього типу. **Догляд за жирним волоссям:**

Рецепт 1. Нам необхідно: свіжозібране листя подорожника, кефір. Змішуємо 2 столові ложки подрібненого листя подорожника з 1 ложкою кефіру. Отриману маску наносимо на вологе волосся. Для поліпшення ефекту голову обгортаємо плівкою і рушником. Через 30 хвилин змиваємо.

Рецепт 2. Беремо кисляк, лимон. Злегка вологе волосся змащуємо кисляком, обгортаємо плівкою і рушником на 20 хв. Змиваємо шампунем і ополіскуємо підкисленою водою.

Студентка 2. Догляд за сухим волоссям:

Рецепт 1. Беремо яйце, ріпчасту цибулю, рослинну олію і мед. До збитого яєчного жовтка додаємо 1 ст. ложку соку цибулі і 1 ст. ложку рослинної олії. Все перемішуємо, потім додаємо в маску 1 чайну ложку меду. Наносимо на волосся на 30 хв, змиваємо теплою водою.

Рецепт 2. Беремо рослинну олію (нерафіновану), лимон. Змішуємо 5 ст. ложок олії з соком половини лимона і втираємо у волосся. Залишаємо маску на 20-30 хв, змиваємо теплою водою.

Вихователь. А які засоби догляду ви знаєте за фарбованим волоссям?

Студентка 3. Фарбоване волосся потребує підвищеної уваги і догляду за ними. Ось кілька рецептів шампуню, який кожна жінка може приготувати власноруч.

1. Нам будуть необхідні: листя мати-й-мачухи (350 г), 2 л окропу. Заливаємо листя мати-й-мачухи водою і кип'ятимо 30 хв. Потім охолоджуємо, проціджуємо. Використовуємо як шампунь.
2. Нам будуть необхідні: 2 яйця, пелюстки троянди, листя м'яти, шавлії. Спочатку втираємо у вологе волосся збиті яйця, залишаємо на 10 хвилин і змиваємо. Потім ополіскуємо голову настоєм із трав. Щоб його приготувати, беремо пелюстки троянд, листя м'яти та шавлії в рівних пропорціях, заливаємо водою (400 мл) і кип'ятимо 20 хв. Охолоджуємо і проціджуємо.

Вихователь. Я впевнена, що наші дівчата правильно доглядають за волоссям, адже воно в них здорове та блискуче. Я б хотіла поставити дівчатам кілька питань:

- ✓ Що таке стрічка і кісники? Яке вони відношення мали до коси? *(За їх допомогою заплітали коси.)*
- ✓ Що означає вираз «розплести косу»? *(Взяти шлюб.)*
- ✓ Чому косу заплітають із трьох частин? *(Це свідчення єдності трьох стихій природи: повітря, води і землі.)*
- ✓ Яку роль відігравав вінок на голові дівчат, крім того, що це було прикрасою? *(Вінок – це оберіг)*
- ✓ Яку траву використовували дівчата для полоскання волосся, щоб причарувати хлопців? *(Любисток.)*
- ✓ Як ви думаєте, яку зачіску називали «дрібущечки»? *(Колосок)*

Вихователь. А чи вмієте ви робити гарні зачіски й заплітати коси?

(Дівчата роблять одна одній зачіски, фотографуються)

Вихователь. Мені приємно, що до зустрічі готувалася не тільки я, але й ви. Про це свідчать ваші гарні зачіски. А ще ваші зачіски говорять про те, що мода на довге волосся повернулася.

Мода на косу то з'являється, то зникає. Дуже жаль, що зникла первісна суть цього символу – скромність і цнотливість дівчини. І це не старомодництво. Адже коли пройде дівчина з гарною косою, ми не оминемо її увагою, поглянемо услід, мимоволі призупинимосся й подумки по-доброму позаздримо.

(Дівчата співають пісні про коси)

Вихователь. Дякую вам, дівчатка, за гарні пісні, цікаві поради. Можливо у вас виникли якісь побажання? Щастя вам, до нових цікавих зустрічей.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Воропай О. Звичаї нашого народу. – К.: «Оберіг», – 1993.
2. Курочкін О.В. Новорічні свята українців: традиції і сучасність. – К.: «Оберіг», 1978. – 96с.
3. Сосенко К. Різдво – Коляда і Щедрий вечір. – К.: «Українська письменниця», 1994 – 121 с.
4. Шлюб і шлюбні звичаї // Українське народознавство. – Львів, 1994 – с.204-207.
5. Матушенко В.Б. Аналіз сучасного стану української весільної обрядовості / В.Б. Матушенко // Культура і сучасність – 2010 – № 1 – с. 49-32.
6. Сапіга В.К. Українські народні свята та звичаї. – К.: Т-во «Знання України», 1993.
7. Вечір на Андрія // Позакласний час – 2009. № 21-23. – с. 126-128.
8. Радущинська О. Намисто грудневих свят/ Олена Радущинська // Жінка – 2011, №11. – с.7.
9. Кононенко В.І. Мова і народна культура // Мовознавство – 2001 – №3. – с.62-71.
10. Войтович В. Українська міфологія. – К.: Либідь, 2005. – с. 664.

Дівчата роблять одна одній зачіски

Ой радуйся, Земле

Мета: розширювати знання студентів про традиції зустрічі Нового року. Розвивати вміння весело і цікаво проводити свято, згуртувати студентський колектив. Виховувати дружні стосунки між студентами.

Форма проведення заходу: святковий вечір.

Обладнання: українські рушники, стіл засланий вишитою скатертиною, на столі солодоші, фрукти.

Місце проведення: актові зала гуртожитку.

Вступне слово вихователя.

Зустріч Нового року – одне з найулюбленіших наших свят – і дорослих, і дітей. Вже при самій згадці про нього в уяві зринають святково прикрашена ялинка, веселі зимові канікули, новорічні вечори, Дід Мороз з подарунками.

Проте не завжди і всюди це свято було однакове – і різні часи і в різних місцевостях його відзначали по-різному.

Колись, бувало, в кожній хаті радо чекали приходу ватаги щедрівників, які співали пісень і засівали – на Новий рік, на щастя, на здоров'я.

Отож, шановні друзі, запрошуємо вас помандрувати разом з нами сторінками історичного минулого нашого краю. Запрошую ведучих.

(Пауза, звучить лірична мелодія)

В-й. Добрий вечір шановні гості та господарі цього дому.

В-а. Ми раді вітати Вас на фольклорному новорічному вечорі «Ой радуйся земле».

В-й. Останній день перед Різдвом минув, зимова ясна ніч настала.

В-а. Блиснули зірки, місяць велично вплив на небо, щоб видніше стало добрим людям та всьому світові, щоб усім було весело колядувати і славити Христа.

В-й. Дівчата і хлопці чекали від святків чогось таємничого та несподіваного, такого, щоб аж дух перехопило.

В-а. А в Різдвяну ніч – яких тільки чудес не буває.

(Сценка – Дяк, Солоха, Чорт)

Святково прибрана хата. До хати заходить Солоха з кошиком і виставляє на стіл наїдки)

С. Господи! Сьогодні такий вечір, треба все встигнути зробити. Добра господиня вже давно все приготувала.

(Гавкають собаки)

С. Кого це чорти несуть? (вигладе на подвір'я. З печі вилазить чорт, чхає, тре очі, обтрушується)

С. *(злякано)* Пресвятаю Богородиця, Матір Божа *(хреститься)*. Згинь, згинь, нечиста сила *(придивляється)*.

Ч. Прямим повідомленням із пекла в рай, моя солоденька. Ох і холодно ж у вас.

С. У, то це ти – нечисть хвостата. Тобі що, очі засліпило, дверей не бачиш? У димар лізеш. Добре, що жар з печі вигорнула, а то б засмажився, як різдвяні ковбаси.

Ч. Не сварися. Я так соскучився, так сострадався.

С. Воно й видно. Пика – хоч пацюків бий.

Ч. Зміни гнів на милість. Можливо, пісня мого собственого сочинення розтопить твоє серце, моя снігова королево.

(У виконанні Чорта звучить пісня «Ніч яка місячна»)

С. Та на біса мені таке добро! Хай воно тобі залишається. Мені б краще такі черевички, як Вакула приніс Оксані.

Ч. *(виймає червоні чобітки)*. А как вам эти нравятся?

С. Ой, бачу, що з тебе – як з козла молока. Та давай уже, можливо, пригодяться *(взуває чобітки)*.

Ч. Ну, просто, як на тебе шиті *(намагається обійняти Солоху)*.

С. Ах ти ж, бісова душа! Залицятися надумав? *(замахується на Чорта)*.

(Танець Солохи і Чорта)

С. *(віддихається)*. Ох і заморилася! Ох і натанцювалася. Де ж ти такі черевички відкопав, що на місці не встоять – самі танцюють.

Ч. Та для тебе, моє серденько, хоч звьозди з неба *(чути стукіт)*.

Ч. Солохо, люба моя, сховай мене куди-небудь. Бо не доведи Господи це Вакула, знов надає мені стусанів під боки.

С. *(запирає Чорта в ніч)*. Та забирайся туди, звідки припхався.

Д. *(входить, молиться)*. Блажен муж, іже не ідьот на совет нечестівих. Алілуя! Алілуя! Свят, свят *(хреститься)*. Добрий день, светлейшая Солоха.

С. Здравствуйте, Осипе Никифоровичу! Яким це вітром вас занесло до мене?

Д. Та я заскучав трохи та й прийшов до вас. Ви такая обворожительная!

С. Та що ви таке говорите?

Д. Ви дійсно неповторіма і такая приятная.

Як сказано в Святом Пісанні

Друг друга надо возлюбить,

І потому я вам, Солоха,

Спешу монисто подарить.

(Витягає намисто, одягає на Солоху)

С. Ой, що ж це ви придумали! Мені соромно. Такий дорогий подарунок.

Д. Ви стоїте во стократ більше (*цілує руку і чути стукіт*). Ой, Боже мій! Стороння особа! Що ж це буде, як застануть особу мого звання. Дійде до отця Кіндратія (*бігає по сцені, метушиться*). Бога ради, добродіє Солоха. Ваша добрість, як сказані в Писанії Луки, глава три-на-три (*стукіт*). Стукають, їй Богу стукають.

(*Солоха запихає Дяка в мішок, до хати заходить Вакула*)

С. А чого це ти, сину, так рано повернувся? Ні до якого гурту не пристав, колядувати не пішов?

В. Та вспію ще. А чого лежить тут оцей мішок?

С. Не вспіла винести, завтра винесу.

В. Ні, мамо, завтра свято, а в хаті й досі валяється всякий мотлох. Зараз я віднесу його до кузні (*Вакула тягне з хати мішок, йому важко*).

В. Ну й важкий, трясця його матері (*кидає мішок, махає рукою*). Та хай йому грець! (*іде зі сцени*)

(*На сцену виходять дівчата*):

Щедрик-ведрик, дайте вареник, грудочку кашки, кільце ковбаски.

Д 1. (*помітила мішок*). Дівчата! Дивіться який великий мішок лежить!

Д 2. Оце так хтось наколядував, що й не сила стало нести.

Д 3. Я думаю, сюди по цілій чверті барана кидали, а ковбас та хліба, мабуть, і не злічити. Розкіш! Цілі свята можна об'їдатися!

Д 4. Тягнімо мерщій його до мене в хату та роздивимося гарненько, чого сюди накидали (*дружно тягнуть мішок, раптом чують неясні звуки, на сцену біжать чорти, дівчата злякано*).

Та це ж Чорт з виводком! Мерщій за тин (*ховаються за тин*).

(*Чорти знімають зірки з неба, тікають*)

(*Дівчата виходять з-за тину*).

Д 1. Я нічого не бачу. Темно, хоч око виколи (*Дяк чхає*).

Д. Апчхи!!!

Д 2. Ой, Боже!

Д 3. Свят-свят над нами, святе місце під нами!

Д 4. Що воно за дивина, ковбаси в мішку ворущаться

(*З мішка вилазить Дяк, охкає*)

Д 1. Дівчата! Та це не ковбаси, це ж Дяк!

Д 2. Йосипе Никифоровичу, ви?

Д. (*Дяк обтрушується, кланяється*). Прошу засвідетельствовати, лічної персоной.

Д 3. Йосипе Никифоровичу, як ви в мішку опинилися?

Д. Всякого в житті буває. Пресвята Богородиця, Матір Божая. Чого ж так темно?

Д 4. Йосипе Никифоровичу, нам вас сам Бог послав. Он де бачите, під ялинкою, Чорт з виводком. Це вони місяць і зірки вкрали. Проженіть оту нечисть і верніть на небо місяць і зорі, бо ж колядувати не видно.

Д. Можете на мене положитися (*робить рухи хрестом, час від часу промовляє «Згинь, згинь, нечиста сила»*).

(Чорти тікають, за ними виходять Дяк і дівчата)

В-й. Ніщо, ніякі темні сили не могли перешкодити святкуванню найвеличнішого релігійного свята – Різдва Христового.

В-а. Переддень Різдва – святий вечір – припадав ще на піст. Але не зважаючи на це вечерю називали багатою, бо нас тіл треба було подати аж 12 страв, обов'язковою серед яких була кутя.

В-й. Готували кутю з пшениці або ячменю і запрявляли тертим маком, горіхами, медом, узваром.

В-а. По кутках столу клали під скатертину часник, щоб відігнати злу силу, духів, хвороби.

В-й. На святвечір всі члени родини мали бути вдома, хто ж запізниться, «той цілий рік блукатиме за хатою».

В-а. Якщо ж між членами родини або сусідами були сварки, то їх годилося залагодити в цей день. «Щоб на Різдво був спокій і мир».

В-й. Звичай носити вечерю 6 січня перед Різдвом залишився і в наш час. Діти з радістю несуть гостинці до своїх хрещених, дідусів та бабусь, а вже на перший день Різдва господарі щедро частують колядників.

В-а. Веселі ватаги переодягнених хлопців та дівчат ходили в колядниками від хати до хати – здоровлячи господарів з Різдвом, бажаючи їм усяких гараздів і достатку.

(Сценка «Колядування»)

(Святково прибрана хата. Біля столу порасться господиня. Наспіває):

На базарі походила,
Усі гроші розпустила,
Зате всього накупила.

Господар (*виходячи з-за куліс*). Агов, господине, чи чуєш? До нас колядники ідуть.

Господиня. Ой, хоч би ж чого не забути. Ковбаса, гостинці у нас є, буде чим колядникам віддячити.

Господар. Ганю, а пиріжки ж де?

Господиня. Ой, лишенько! Ледве не забула. Голова, як решето. Ходімо, Петре, мені допоможеш.

(Виходять з хати)

(До хати заходить гурт хлопців та дівчат)

Хлопець. Ой чи є, чи нема Пан господар вдома?

Всі. Щедрий вечір, добрий вечір, Пан господар вдома?

Дівчина 1. Ой нема, ой нема – Він поїхав до млина. Пшениченьку спетлювати, Меду-пива купувати, Щедрівників частувати.

Дівчина 2. А давай защедруємо, господарі нас почують і щедро почастують.

(Виконують пісню «Щедрик-ведрик»)

Дівчина 3. А ось і Пан господар!

(Вперед виходить ватаг, трічі стукає зіркою об підлогу)

Ватага. Добрий вечір, пане господарю! Чи дозволите у вашій хаті заколядувати?

Господар. Красно дякуємо, гарно співаєте, заходьте.

Хлопець. Поздоровляємо Вас зі світлим святом – Різдвом Христовим, з добрим здоров'ям.

Дівчина 1. А за цю вість – ковбас шість,
Лантух вівса – на верх ковбаса.

Дівчина 2. Не забудьте книш, бо напущу в хату миш.

Хлопець. Коляд, коляд, колядниця
Добра з медом паляниця,
А без меду не така –
Дайте дядьку п'ятака.

Дівчина 3. А п'ятак не такий, дайте дядьку ще й другий.

Хлопець. Та виносьте ковбасу, бо я хату рознесу.

Господиня. Дякуємо вам, хлопці і дівчата, що зайшли до нашої господи.
Гарні колядки. За це ось вам гостинці.

(Гурт виходить. Чути стукіт)

Господар. Сьогодні рясно колядників. Знову йдуть – на добрий знак.
Готуй, господине, гостинці.

Гурт. Га городами вовк з вовчєнятами, то ж до господи своєї пустіть козу з козенятами. А то, не приведи Господи, ще змерзнуть.

Господар. Нема де тій козі розгулятися, тісно в нас.

Дівчина 1. Та пустіть, бо змерзла.

Господар. Та вже пустив би, але...що дядина скаже.

Дівчина 2. Будьте ласкаві дядино, пустіть, бо й козенята померзнуть.

Господиня. Та холоду напустите, та й хата маленька.

Дівчина 3. Та й коза наша маленька, в щілку влізе.

Всі. Пустіть, пустіть!

Господар. Та хай їм грець, заходьте!

(Коза брикається, обходить гурт, співає «Я коза яра»)

Дівчина 1. Го-го-го, го-го-сіра! Де шкуру діла?

Коза. На салі з'їла.

Дівчина 2. Ой розходися, розвеселися по цьому дому, по веселому.

Хлопець. Де коза ходить – там жито родить.

Дівчина 3. Де не буває, там вилягає.

Хлопець. Де коза туп-туп – там жита сім куп.

Дівчина 1. Де коза рогом, там жито стогом.

(З гурту виходить циган – до діда)

Циган. Діду, віддай мені козу так.

Дід. Ні, цигане, не віддам.

Циган. То продай, діду, за п'ятак.

Дід. Ні, цигине, не продам.

Циган. То даю, діду, за козу четвертак.

Дід (подумавши). То нехай вже буде так.

(Циган хоче взяти козу, вона не йде до нього, брикається, потім схиляє голову, опускає ратиці і падає. Всі завмирають. Дивляться на козу. Циган погрожує кулаком дідові)

Дід. Ой, людоньки, щось наша кізонька захворіла.

Дівчина (до господарів). У вашім домі, вашім хоромі приключилася нашій кізоньці біда. Коза впала – не жива стала.

Дід. Да така ж тварина була: і розумна, і вдатлива, до харчів не вибаглива. Ой, батечки, що ж будемо робити. (Нагинається до кози). Ой, устань, козо, та й спустися, По цьому дому. По господарю Ізвеселися.

(Коза не піднімається)

Циган. Доктора треба, доктора. *(До господаря).* Покличте доктора.

Господар. Та де ж його взяти в таку пізню пору.

Дівчина 1. Може їй води принести? *(З'являється лікар)*

Дівчина 2. А ось і лікар з'явився.

Дід. Ведіть його сюди!

Лікар. Я лікар-аптекарь. Що тут у вас скоїлося?

Дід. Кізка наша захворіла. Ледве дихає.

Лікар. За-раз перевіримо *(витягує з валізи слухавку і обстежує хвору тварину).* Овва *(хитає головою).* Надії на виздоровлення ніякої – мусите кізку дорізати.

Дівчина 1. Лікарю, будь ласка, допоможіть.

Дівчина 2. Вилікуйте нашу кізоньку.

Дівчина 3. Вона ж така добра, славна.

Лікар. *(змахнув правицею).* Гарзд, спробую. *(Дістає з валізи великого шприца, робить укол. Зразу кізка лежить нерухомо, потім піднімає голову. М-е-е-е).*

Дід. Ожила.

Гурт. Наша кізонька ожила.

Дід. Дякуємо тобі, докторе.

Лікар. Бувайте здорові *(виходить).*

Дівчина 1. Уставай, коза, уставай, сірая, Господар іде, ковбасу несе.
(Коза встає, господар кладе ковбасу міхоніші)

Дід. Кланяйся хазяїну й хазяйці.

(Коза кланяється)

Хлопець. А чи можна трошки гречки нашій козі на пиріжечки.

Господар. А чом же, можна.

Дівчина 1. Мірочку жита, щоб коза була сита.

Господар. Господине, частуй наших гостей.

(Господиня дає гостинця)

Дівчина 2. По цьому дому, по веселому

Чи дозволите колядувати,

Колядувати, дім звеселяти

Дім звеселяти, дітей збудити,

Христа славити.

Господарі. Просимо.

(Виконують пісню «Добрий вечір, тобі»)

(Вигокують)

Хлопець. Зі святим Різдвом вітаєм! Всім здоров'я вам бажаєм!

Дівчина 2. Господарю – на воли.

Хлопець. Господині – на квочки.

Дівчина 3. Хлопцям, дівчатам – на гуляння.

Малим дітям – на забавляння.

Господар. Дякуємо, дякуємо, що нашої хати не минули і нам празник справили.

Дід. У вам спасибі. Щоб ви в щасті і здоров'ї ці свята провели та других дочекалися, від ста літ до ста літ, поки вам Господь призначив вік.

В-й. Отож, господарі щедро обдарували щедрувальників.

В-а. Всі люди, від великого до малого – танцювали, співали, веселилися.

В-й. Від Різдва і до Василів не можна було нічого робити. Не годилося навіть хату замітати та виносити з неї сміття.

В-а. Недотримання цього звичаю вважалося гріховним і могло покликати всілякі нещастя.

В-й. Тому у людей з'явилося більше вільного часу для відпочинку та дозвілля.

В-а. Чоловіки із задоволенням ходили один до одного в гості – на «свіжину».

В-й. А жінки купками – поговорити про те, про се, поділитися новинами і звичайно попліткувати.

В-а. Та часом таке спілкування перетворювалося на таку собі маленьку сварку, поспостерігати за якою було багато охочих.

(Сценка «Сварка»)

Параска. Утопився! Йй-богу, утопився! От щоб я не зійшла з цього місця, коли не втопився!

Палажка. А я тобі кажу, що повісився!

Параска. Та побий мене сила Божа, та нехай мій гріх впаде на твою душу, якщо я брешу! Втопився таки!

Палажка. Що ж, хіба я брехуха яка? Хіба я в кого корову вкрала? Чи кому хіба наврочила, що мені й не ймуть віру? От щоб мені води не захотілося пити, коли я на власні очі не бачила, як повісився коваль!

Параска. Треба бути такій божевільній як ти, щоб повіситися! Він утопився! Утопився в ополонці! Це я так само знаю, як те, що ти була оце в шинкарки.

Палажка. Соромітнице! Бач, чим стала дорікати! Мовчала б, негіднице! Хіба я не знаю, що до тебе дяк ходить щовечора?

Параска. Що дяк? До кого дяк? Що ти брешеш?

Палажка. Я!? Брешу?

(На сцену виходить гурт дівчат)

Дівчина. Тітко Палажко, тітко Параско!. А чого це ви сваритесь?

Параска. Та вона ж мені не вірить, що кузнець Вакула утопився!

Палажка. Та щоб мене муха вбрикнула, якщо він не повісився.

Дівчина. Годі вам! Знайшли новину! Про неї навіть собаки брехати перестали. А от чи чули ви, що стара Карпиха повела свого чоловіка на базар – продавати!

Параска. Оце так новина! От тобі й на!

Палажка. Мерщій на базар! Горщик розіб'єш на моїй голові, Параско, якщо Карпиха не вторгує за Петра 100 карбованців!

Параска. Та я ладна накинути на шию петлю й гойдатися на цьому дереві, як ковбаса перед Різдом на хаті, коли стара Карпиха не матиме доходу з Петра, більш як 200 карбованців.

Палажка. Що ти мелеш? Які 200? Бачили його мої очі – 100 карбованців і крапка!

Параска. А я кажу – 200! Язик мені відкусиш Параско, якщо то не так.

Палажка. О-о! А хто ж тоді по селу пліткувати буде?

Дівчина. Тітко Палажко, тітко Параско. Доки ви тут сваритеся, Карпиха продасть свого чоловіка!

Палажка. Серцем відчуваю, теліпатися тобі, Параско, без язика на цьому дереві.

Параска. Ой лишенько! Мерщій на базар!

(Виходять)

(Карпиха виконує пісню «Ой там на точку, на базарі»)

Виходять жінки, підходять до чоловіка, починають його оглядати: заглядають в зуби, пробують, чи добрі ноги, постукують по підшві (так, як вибирають коня) і дивляться чи добре підкований.

Карпиха забирає чоловіка і йде зі сцени. Баба Параска, баба Палажка пліткують):

Палажка. Хай забирає свого «чорнобривого». У нього ж ніс – для празника ріс, а він і в будень його носить.

Параска. На одне око сліпий, а на друге – не бачить.

Палажка. Який йшов, таку й знайшов.

Параска. Який їхав, таку й стрів.

(Виходять)

В-й. Чого тільки, Боже ти мій, не було на тому базарі.

В-а. Воли, мішки, сіно, цигани, горшки, баби, пряники, шапки – все яскраве, строкате безладно метушиться купами і снується перед очима.

В-й. Різноголоса мова потопляє одна одну і жодне слово не вихопиться, не врятується від цього потопу, і жоден крик не вимовиться ясно.

В-а. Тільки ляскання по руках торгашів чути з усіх кінців ярмарку та весела пісня лине над усім отим гаміром.

(Пісня «Ой там на точку на базарі»)

В-й. Свята продовжувалися. По Різдві наступає старий Новий рік. Свято розпочиналося 13 січня.

В-й. Якщо перед Різдвом готували багату вечерю, то напередодні 13 січня – щедру.

В-й. Вечеря була вельми смаковитою: ковбаси, смажене м'ясо, печеня, локшина.

В-а. Хлопці й дівчата знову ходили від хати до хати, бажаючи господарям щедрого вечора і доброго здоров'я на весь рік.

В-й. На Різдво вони були колядниками, а на щедрий вечір – щедрівниками.

(Сценка «Щедрування»)

(Святкове прибрана хата. Біля столу стоять господар і господиня)

Господар. Вже вечірня зірочка зійшла. Господине, чуєш – щедрувальники співають на вулиці.

Господиня. Та хоч би ж нашої оселі не минули, бо чим більше щедрувальників у хаті защедрує, тим заможнішим і щедрішим буде наступний рік.

Господар. Колядувальників було рясно, будем сподіватися, що і щедрувальниками Бог не обділить.

(Чути стукіт. До хати йде група щедрувальників. Попереду Міхоноша, Береза, ряжені)

Господар. Зустрічайте, хазяйко, гостей та частуй щедріше.

Гурт. Ой господар, господарочко,

Пустіть в хату Меланочку!

Меланка чисто ходить,

Нічого в хаті не пошкодить,

Їсти зварить і накриє,

Добрий вечір!

Господареві. Щедрий вечір!

Господиня. Заходьте, заходьте. І ти, Меланко, заходь.

Меланка. Добрий вечір тому, а хто в цьому домі.

(Меланка біжить перед гуртом, скрізь заглядає)

Дівчина. Наша Меланка качура пасла,

Доки вечірня зоря не згасла.

А як вечірня зоря згасла,

Меланка качура напасла.

Дівчина. Наша Меланка, як чотири дуби,

Пустіть до хати – гуляти буде.

Наша Меланка, як чотири дошки,

Пустіть до хати погуляти трошки.

(Меланка танцює з хлопцями, роздивляється, що на столі)

(Меланка хапає віника і починає співати):

Меланка. Чи я не хазяйка,

Чи я не господиня.

Всі. Сім день хату не мела,

Печі не топила.

Меланка. Сватай мене, хлопче,

Примудрую швачку.

Всі. Рушник на кілочку,

Сміттячко в куточку.

Меланка. Чи тобі не пара,
Чи не до вподоби?

Всі. Тиждень невмивана,
Ще й спідниця драна.

Меланка. Вмію готувати,
Вмію й пригощати.

Всі. Ложки не помиті,
Горщики розбиті.

(Забирають у Меланки віник, вона не віддає – мете)

Меланка. Сюди-хіп, туди-хіп, за сміттячко вісім кіп.

А дев'ята кіпка – щоб вимела тітка.

(Кидас віник, хоче бігти, хлопці переймають її, сміються.)

Стукіт в двері. Заходить гурт)

Хлопець. Добрий вечір до вашої хати. А чи можна у вас щедрувати?

Господар. А чого ж, можна.

Господиня. Та як добре будете щедрувати,
То щедро будемо шанувати!

Хлопець. А спочатку для годиться
Слухайте нашу колядницю.
Дай, Боже, вечір добрий!
Дайте пиріг довгий,
Щоб біг за нами,
А без рук, без ніг,
Щоб упав на сніг.

Хлопець. Бажаємо щастя та ще й здоров'я. З новим роком, та ще й з довгим віком!

Хлопець. Вам, господар і господиня за сим словом – будьте здорові!

Господарі. Дякуємо!

Хлопець 1. Омелько, Омелько *(оглядає скептично дівчат)*.

Хлопець 2. Та?

Хлопець 1. А то не та дівчина, що як пройдеться по селу, то ще три дні собаки гавкають?

Хлопець 2. Та, мабуть, та.

Дівчина 1. Гадаю, а то не ті хлопці, що після дощу не висихають?

Дівчина 2. Та, мабуть, ті. *(сміються)*

Хлопець 1. Та ні, то та, що язиком як помелом мете, а в хаті неметено.

Дівчина 1. Ти диви, ще вчора гусей пас, а сьогодні вже й парубок.

Господиня. Ну годі, годі, не на вечорницях, то ж Новий рік прийшов, краще защедруйте.

(Всі співають «Ой сивая та я зозуленька»)

Господар. Дякуємо за щедрівку. Господине, неси гостинці.

(Господиня обдаровує гостей)

Міхоноша. Як цей дар Божий – гречний та величний, щоб наш господар був щедрий та багатий.

Дівчина. Пошли, Боже, літа много, цього дому господарю. Щоб і хліб родився, щоб і скот плодився. Щоб цей пан господар нічим не журився.

Всі. Дай Боже!

Господиня. Прощайте! Дай Боже того року діждати і вас пошанувати.

Господар. Бувайте здорові!

В-а. 14 січня – Новий рік, або свято Василя. За старим звичаєм у цей день, як тільки розвидняється, йдуть посівати.

В-й. Посівають і в наш час. Я впевнений, що всім, хто присутній в цьому залі, знайомі ці слова: «Сію, вію, посіваю, з новим роком Вас вітаю».

В-а. Посівають тільки хлопці, засівали житнім зерном або пшеницею. Зерно після посівальників збирали і віддавали курям, щоб добре неслись.

(Посівання)

В-й. Завершальним акордом різдвяно-новорічних свят є голодна кутя, голодний Святвечір, що припадає на 18 січня.

В-а. Називають голодною тому, що цілий день нічого не їдять, аж поки не нап'ються свяченої води.

В-й. На вечерю подають пісню страви – смажена риба, вареники з капустою, гречані млинці на олії, кутя, узвар.

В-а. Відтепер починається період зимового посту. 19 січня – Водохреща. У цей день повсюди відбувалося освячування води священниками.

В-й. Свяченою водою протирали очі – щоб добре бачили.

В-а. Вуха – аби чули тільки гарні слова.

В-й. Лоба – щоб мудрою була голова.

В-а. А вже вдома обтирали тіло – щоб здоровим було як вода.

В-й. А напередодні Водохреща дівчата ворожили: збирали зі столу ложки після вечері і йшли на поріг тарабанити ложками – де пес збреше, туди і заміж піде.

(Сценка «Гадання»)

На сцену виходить дівчина, співає пісню

Виходить гурт дівчат)

1 д. Тетяно, і чого це ти сумуєш? Знову з Петром посварилася?

2 д. Годі тобі вже сльози лити. Давайте краще погадаємо, може й випадє тобі Таню твій милий-чорнобривий.

3 д. Дівчата, а я щойно з сестрою ворожила!

4 д. Ну то і як? Що?

3 д. А ось як! Піймала я у курнику когута і курку, зв'язала їм хвости. А щоб не кричали, накрила решетом. Бачимо, мовчать, то ми їх і випустили. У мене курка кагату перетягнула – значить, буду верховодити чоловіком. А у моєї перетягнув першим півень – значить чоловік верховода. Вона не хоче. Вередує! Оце й зі мною не пішла!

4 д. Ой, подружечки, як би ж то знати з якої сторони щастя своє виглядати.

5 д. Дівчата, а давайте погадаємо на чобіток. Можна загадати якесь бажання і мовчати. А можна і слова сказати. Я перша.

Чобіточку мій новенький,
Теплий, теплий і гарненький,
Вкажи халявкою дорогу,
Хто посланий мені від бога (*кидає чобіток*).

1 д. Лети, впади та не розбийся,
Із вулицями розберися,
Й, минувши вулицю Івана,
Вкажи на вулицю Степана.

2 д. А я кину аж під хмару,
Хай пошукає мою пару.

(Високо кидає, за тином на льоту хтось хапає чобіт)

6 д. Й торік я чобіток кидала,
Та щастя свого не впіймала.
То ж хай тепер оцінять люди,
А може й доля не забуде?

3 д. Нема чобіт, то що робити?
У мене валянки підшиті.

Кину просто навмання,
Нехай долю доганя.

4 д. Кидає. А потім каже:
О, добре чую – впав,

Аби в снігу десь не пропав.

5 д. А тепер ходімо та подивимося, куди наші халяви нас поведуть.

(За плотом чути):

4 д. «Не доторкайтеся чужого чобота».

5 д. «О, мій направився на Івасеву вулицю».

3 д. «А мій валянок – на Свиридівку».

1 д. «Дивіться». Дивіться, а моя халява прямо на Степанову вулицю дивіться».

6 д. «Я так і знала, що мій чобіток буде дивитися в сторону Петра».

2 д. «А де ж мій чобіток, ніяк не знайду».

Дівчата. Шукаймо всі, де ж він подівся?

(Виходять на сцену, взуваються, а одна лише в одному чоботі «шкандибає». Стук за сценою):

Хлопець. Можна?

Дівчата. Можна *(заходить хлопець)*.

Хлопець. Добрий вечір, дівчата!

1 д. Добрий вечір, Грицю! А який оце біс так рано приніс?

Хлопець. Та це, та це хлопці послали в розвідку чи готові вареники.

Померзли вже.

3 д. Хто померз? Вареники?

Хлопець. Та ні, хлопці. О, чи ти ба? А ти ж чого, Оксано, шкандибаєш?
(Перекривляється)

2 д. Та чобіт намуляв п'яту.

Хлопець. А я бачив, як твій чобіт погуляв кудись у село.

2 д. *(спохватилася)* Давно?

Хлопець. Зовсім недавно.

2 д. Із ким же він погуляв?

Хлопець. А це вже секрет. От заспіваєш, тоді й скажу.

2 д. І не обманеш?

Хлопець. Та хай мені язик відсохне.

(Дівчата співають «Ішов Гриць із вечорниць»)

Ішов Гриць з вечорниць темненької ночки,

Сидить гуска над водою, вирячила очки.

Він до неї «гиля-гиля», вона й полетіла,

Коли б не втік осокою була б Гриця з'їла.

Ішов Гриць з вечорниць вночі Слободою –

Сидить сова на воротах. Крутить головою.

Він сердега як побачив та через городи

Зап्लутався в бур'яні та наробив шкоди.

(Дівчата обступують Гриця. Гриць віддає Оксані чобіт, хоче йти, але його не відпускають)

4 д. Ага, впіймався, той, що кусався. Тепер ми тебе не відпустимо.

Хлопець. Оце тобі й маєш! Я їм чобіток так перестрів, приніс і за це мені така дяка. Що ж ви хочете?

2 д. Затанцюєш, тоді ми подумаємо, що з тобою робити.

(Хлопець вихвачує дівчину, танцюють танок, потім тікає)

6 д. Держи його! Лови його!

1 д. Дивись чобіт не погуби!

5 д. *(замріяно)* – Який же він чудний, цей Гриць!

3 д. Дівчата, а де це наша Наталка?

2 д. Та, мабуть, дома сидить. Їй же тепер ніхто не милий, окрім Гната.

4 д. Отакої. Треба негайно її забрати. Заодно попросимо дядину поворожити.

6 д. Гайда до тітки Марії, нехай погадає нам на женихів.

Щоб був стрункий, високий, гарний,

Розумний, щирий, господарний.

1 д. А мій милий – був вродливий,

Сильний, ніжний і кмітливий.

2 д. Ну а мій, щоб був покірний,

Та найперше – добрий, вірний.

3 д. Мій жених, щоб був красивий,

І простий, не вередливий.

4 д. Ну а мій, щоб все сміявся,

Ніс не дер, не зазнавався.

5 д. А мені вже – хто лишився,

Щоб не кричав лиш та не бився.

(Виходять зі сцени)

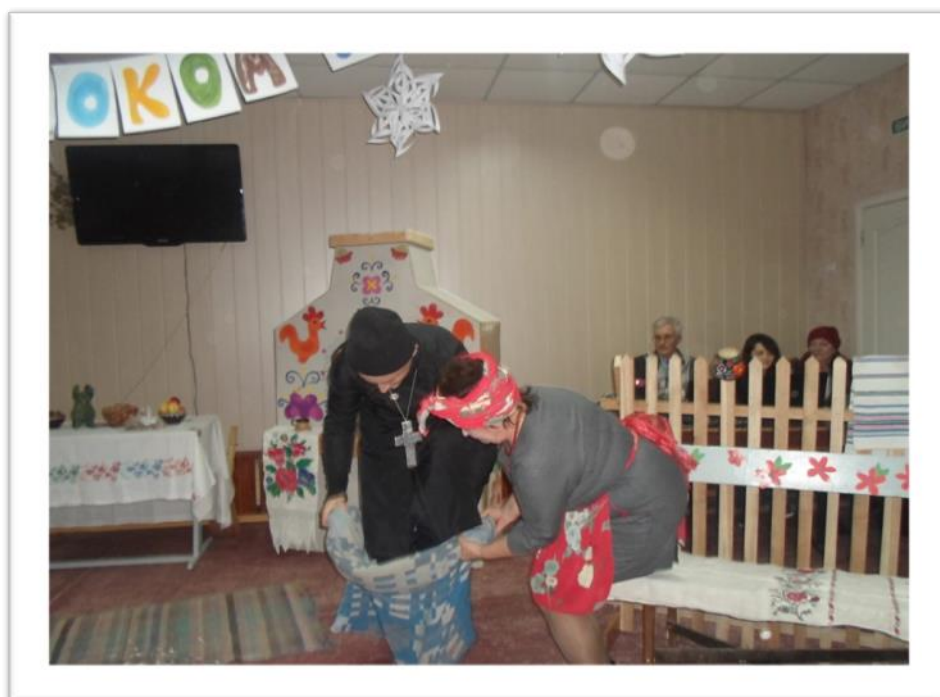
В-й. Шановні гості та господарі цього дому. Ось і закінчилася наша новорічна подорож. Ми вдячні всім, хто завітав до нашої господи.

В-а. Почекай, Влад. До нас на свято поспішають Дід Мороз та Снігуронька. А ось і вони.

(Дід Мороз вітає всіх зі святом, пригощає учасників вечора цукерками, дружно танцюють біля ялинки)

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Курочкін О.В. Новорічні свята українців. – К.: «Оберіг», 1980.
2. Курочкін О.В. Новорічні свята українців: традиції і сучасність. – К.: «Оберіг», 1978. – 96с.
3. Сосенко К. Різдво – Коляда і Щедрий вечір. – К.: «Українська письменниця», 1994 – 121 с.
4. Сапіга В.К. Українські народні свята та звичаї. –К.: Т-во «Знання України», 1993.

Сценка «Дяк, Солоха, Чорт»

Сценка «Торг на базарі»

Сценка «Сварка»

ЗМІСТ

1.	«Національне виховання студентів як фактор цілісного формування особистості». Стаття.	3
2.	«Сім'я та родинна обрядовість українців». Сценарій літературно-етнографічного вечору.	8
3.	«На Андрія – дівчині надія». Сценарій години спілкування.	16
4.	«Руса коса – дівоча краса». Сценарій години спілкування.	21
5.	«Ой радуйся, Земле!». Сценарій святкового вечору.	28

Збірник сценаріїв виховних заходів (з досвіду роботи)

Укладачка: Ніна МИХАЙЛИЧЕНКО

За загальною редакцією: Світлани МАЛИК

Редакторка-упорядник: Людмила КОПИЧКО

Комп'ютерна верстка та технічна редакторка: Олена БІЛОНЕНКО

Підписано на перевидання та друк 30.09.2023 р.

Видавництво і друк: Кременчуцький МФК ім. В.І. Литвиненка,
м. Кременчук, вул. Червона Гірка, 41